

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Психологічні підходи до формування в молодших підлітків з труднощами в
навчанні уявлень про здоровий спосіб життя

Виконавець: студентка групи СОМ-2(2)
спеціальності: 016 Спеціальна освіта
Самойленко Вікторія Вікторівна
Керівник: Бочелюк В. Й.
Рецензент: Походенко С. В.
Нормоконтроль _____ Ю. С. Дерев'янку

Запоріжжя
2020 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 90 с., 4 табл., 2 рис., 84 джерел, 6 додатків.

Сучасний темп життя, соціально-економічні перетворення, масштабна технократизація, прагнення України стати Європейською державою та багато іншого вимагає від сучасної молодшої людини мобільності, здатності швидко адаптуватись до нових умов життя, постійного прагнення реалізації власного потенціалу тощо. У свою чергу, це свідчить про те, що на даному етапі розвитку країни як ніколи раніше виникає потреба у вихованні соціально здорового підростаючого покоління, зокрема підлітків. Саме цей віковий період визначається своїми особливостями, які відбиваються у зміні світогляду, недостатньо міцною стійкістю до спокус сьогодення, певними труднощами у встановленні взаємовідносин з батьками, учителями та однолітками, складнощами визначення напрямків власної реалізації у суспільстві і т.п.

Тому актуальним є питання формування компетентної особистості підлітка з труднощами в навчанні, здатного до здорового способу життя, маючого свідоме ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших як найвищої соціальної цінності.

Об'єкт дослідження – здоровий спосіб життя особистості.

Предмет дослідження – особливості формування здорового способу життя в молодших підлітків з труднощами в навчанні.

Мета роботи – теоретичне обґрунтування, розробка і реалізація технології формування готовності молодших підлітків з труднощами в навчанні до здорового способу життя.

ПСИХОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ, ФОРМУВАННЯ, МОЛОДШІ ПІДЛІТКИ, ТРУДНОЩІ В НАВЧАННІ, ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Конституція України визнає життя і здоров'я людини одними з найвищих соціальних цінностей. Тому держава зобов'язана забезпечити якнайповнішу реалізацію цих цінностей і за цих умов вирішити завдання виховання здорового покоління, від чого значною мірою залежить інтелектуальний і духовний розвиток суспільства.

В останні роки спостерігається тенденція погіршення здоров'я підростаючого покоління, зумовлена цілим рядом причин таких, як зниження матеріального благополуччя значної частини населення, погіршення екологічної ситуації, послаблення інфраструктури охорони здоров'я, збільшення навчального навантаження, відсутність культури здоров'я в суспільстві. Ситуація ускладнюється тим, що самі підлітки з труднощами в навчанні не завжди усвідомлюють значимість здоров'я як необхідної умови життя і нерідко нехтують елементарними нормами турботи про нього, що в свою чергу веде до росту соматичних захворювань, функціональних відхилень, психічних і сексуальних розладів.

Пошук ефективних шляхів формування здорового способу життя – проблема міждисциплінарна. Їй присвятили свої дослідження філософи Е. Бабаян, Е. Бахтель, Д. Зарідзе; психологи В. Бітенський, В. Братусь, М. Бурно, А. Личко, Н. Максимова, Н. Фелінська, Б. Херсонський; соціологи А. Габіані, Я. Гданський, С. Дідковська, В. Козак, Г. Лукачек, В. Маляренко, А. Міллер, Н. Мірошніченко, С. Таратухін; медики Г. Апанасенко, Т. Бойченко, В. Мовчанюк, І. Мурашов, Л. Попова, В. Шаповалова та інші.

Розробку педагогічних шляхів вирішення згаданої проблеми здійснювали Л. Анісімова, С. Бондаренко, Л. Волков, М. Гончаренко, К. Ігошев, Д. Колесов, О. Костенко, В. Оржеховська, Н. Панченко, О. Пилипенко, П. Сидоров, Е. Скворцова, А. Сухорєв, Л. Флегонтов та інші.

Проблематика формування здорового способу життя у дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі у молодших підлітків з труднощами в навчанні, є досить поширеною серед досліджень українських та зарубіжних науковців (О. Бабяк, Дж. Вілмор, Т. Вісковатова, О. Гаврилов, С. Гвоздецька, М. Козленко, Т. Лазаренко, Т. Сак, Г. Соколова, В. Чижик, М. Шмаргун, Б. Шеремет та ін.).

Проблема формування здорового способу життя учнів з труднощами в навчанні стає однією з пріоритетних завдань системи спеціальної освіти. В її розв'язанні особливе місце належить фізичній культурі та спорту, а отже, фізичному та психічному вихованню.

На відміну від охорони здоров'я, фізична культура не має чітко визначеної області дії, вона призначена для всебічного розвитку людського тіла і духу. Кажучи спрощено, якщо охорона здоров'я бореться з наслідками негативних процесів, то фізична культура їх попереджує, допомагає їх уникнути. Фізична культура покликана послабити та нейтралізувати дію негативних факторів. Спосіб життя охоплює всі сфери життєдіяльності школяра.

Відповідно, не можна навчити підлітка з труднощами в навчанні якомусь універсальному способу життя, який гарантує збереження і розвиток здоров'я всіх і кожного, але можна сформувати таку особисту якість, яка актуалізувала б особистісні зусилля школярів в організації занять фізичною культурою. Такою якістю є готовність підлітка з труднощами в навчанні до здорового способу життя – комплексного психологічного новостворення, яке забезпечує суб'єктивну активність індивідуума у формуванні здоров'я.

Застосування поняття «готовність до ЗСЖ» дозволяє надати перевагу особистісно-зорієнтованому підходу. Необхідність звернення до цього методологічного підходу обумовлена тим, що досліджуючи ЗСЖ, ми стикаємося зі сферою особистої життєдіяльності людини, яка не має твердої нормальної регламентації і регулюється суб'єктивністю самого індивіда.

У відношенні молодших підлітків з труднощами в навчанні особистісно-зорієнтованого формування готовності до ЗСЖ тим більш актуально у зв'язку з діяльністю, яка активно у них проявляється і котра при сформованому ціннісному відношенні до здоров'я грає вирішальну роль у виборі і реалізації здорового способу життя. Усе вище сказане обумовило вибір теми дослідження: «Психологічні підходи до формування в молодших підлітків з труднощами в навчанні уявлень про здоровий спосіб життя».

Об'єкт дослідження – здоровий спосіб життя особистості.

Предмет дослідження – особливості формування здорового способу життя в молодших підлітків з труднощами в навчанні.

Мета роботи – теоретичне обґрунтування, розробка і реалізація технології формування готовності молодших підлітків з труднощами в навчанні до здорового способу життя.

Мета, об'єкт і предмет дослідження зумовили необхідність вирішення ряду взаємопов'язаних завдань:

1) провести теоретичний аналіз проблеми формування уявлень та готовності молодших підлітків з труднощами в навчанні до здорового способу життя;

2) охарактеризувати молодшого підлітка з труднощами в навчанні як суб'єкта формування здорового способу життя;

3) розробити та емпірично апробувати модель, яка відображує структуру готовності молодшого підлітка з труднощами в навчанні до здорового способу життя;

4) розробити та експериментально перевірити психолого-педагогічну технологію формування здорового способу життя молодших підлітків з труднощами в навчанні у процесі фізичного виховання в спеціальному закладі освіти.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань і аналізу отриманих результатів використовувалися різні методи:

- теоретичний аналіз проблеми на основі вивчення філософської, спеціальної психологічної та педагогічної літератури, термінологічний аналіз;
- емпіричні методи: тестування зі шкалуванням і наступною статистичною обробкою інформації; психолого-педагогічний експеримент, який включає методи цілеспрямованого спостереження, письмового опитування, бесіди, конструювання виховних ситуацій і аналізу результатів діяльності, інтерв'ювання підлітків з труднощами в навчанні, вчителів і батьків.

Теоретико-методологічну основу нашого дослідження склали: сучасні наукові погляди щодо особливостей супроводу молодших школярів із затримкою психічного розвитку (О. Гаврилов, Н. Головецька, О. Колишкін, В. Кротенко, С. Миронова, В. Синьов та ін.); положення про вікові закономірності розвитку (Л. Виготський, Я. Гошовський, В. Давидов, Д. Ельконін); сучасні наукові погляди щодо особливостей супроводу дітей з особливими освітніми потребами (А. Колупаєва, Т. Сак, Т. Скрипник, О. Таранченко, О. Федоренко та ін.).

Організація і база дослідження. Констатувальний експеримент проводився на базі 5–6 класів Запорізької загальноосвітньої школи I–III ступенів № 66 Запорізької міської ради Запорізької області, формувальний етап дослідження виконувався на базі 5-6 класів комунального закладу «Запорізька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат «Оберіг» Запорізької обласної ради.

Практична значимість дослідження полягає в можливості використання запропонованої технології формування у молодших підлітків з труднощами в навчанні уявлень та готовності до здорового способу життя в процесі психолого-педагогічного та фізичного виховання в спеціальному закладі освіти. Матеріали та результати дослідження можуть бути використані в процесі всебічного виховання молодших підлітків з труднощами в навчанні.

Апробація результатів дослідження: Матеріали і результати дослідження висвітлювалися на: III Міжнародній науково-практичній

конференції «Актуальні проблеми ортопедагогіки, ортопсихології та реабіліталогії» м. Запоріжжя, 04–05 жовтня 2019 р. / Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків, і списку використаних джерел (всього 84 найменування). Основний зміст магістерської роботи викладено на 59 сторінках, загальний обсяг роботи становить 90 сторінок. Робота містить 4 таблиці та 2 рисунка.

РОЗДІЛ 1.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження вирішило поставлені завдання, що дозволяє сформулювати наступні загальні висновки.

Здоровий спосіб життя є безперервно трансформуючою системою цілісно-смислових установок, знань мотиваційно-вольового досвіду особи і практичної діяльності суб'єкта, направленої на збереження і розвиток здоров'я в процесі адаптації до змінних умов життєдіяльності відповідно до етапів вікового розвитку. Збереження і зміцнення здоров'я залежить від особливого типу повсякденної діяльності – здоров'ятворення, до здійснення якої молодших підлітків з труднощами в навчанні необхідно готувати цілеспрямовано і систематично. Ключовим етапом підготовки учнів до ЗСЖ є молодший підлітковий вік, оскільки в цьому періоді актуалізується їх суб'єктність.

Готовність молодшого підлітка труднощами в навчанні до ЗСЖ є комплексним психологічним новоутворенням. Вона зачіпає емоційно-вольову, інтелектуальну і практично дієву сферу особи. Її складовими є ціннісно-смисловий, теоретичний, мотиваційний і практичний компоненти. Формування готовності до ЗСЖ забезпечує прояв суб'єктності молодшого підлітка з труднощами в навчанні в здоровому способі життя і вдосконалення індивідуальної системи здоров'ятворення.

Дослідження концепцій особистісно-зорієнтованої освіти, психологічних особливостей прояву суб'єктності в молодшому підлітковому віці, теоретичних основ формування ЗСЖ школярів і структури готовності молодших підлітків з труднощами в навчанні до ЗСЖ дали підстави для розробки технології фізичного виховання. Технологія забезпечує самопізнання учнів, освоєння ними особистісно значущої інформації про здоров'ятворення і розвиток їх суб'єктності в формуванні ЗСЖ.

Фізична культура, заснована на запропонованій технології, сприяє особистісно-зорієнтованому формуванню готовності до ЗСЖ, оскільки планується виходячи із структури готовності молодшого підлітка з труднощами в навчанні до ЗСЖ і з обліком результатів само дослідження учнів. Технологія фізичного виховання пропонує освіту батьків учнів, направлену на створення соціальної підтримки молодших підлітків з труднощами в навчанні в процесі освоєння нових способів здоров'ятворення.

Результати дослідно-експериментальної роботи дозволяють укласти, що технологія формування готовності молодших підлітків з труднощами в навчанні до ЗСЖ ефективно реалізується в школі через фізичну культуру, складається з курсу занять, пов'язаного з ним комплексу виховних годин, а також системи стимуляції творчої активності і пізнавальних інтересів учнів у сфері здоров'ятворення. Така система фізичної культури забезпечує формування готовності підлітків до ЗСЖ, яка проявляється в підвищенні їх обізнаності про ЗСЖ, формуванні здоров'ятворчої діяльності, що дозволяє вважати мету дослідження досягнутою.

Робота щодо формування здоров'язберезувальної компетенції особистості у рамках закладу спеціальної освіти сприяння здоров'ю не обмежується проведенням уроків з використанням здоров'язберігаючих технологій, конкурсів, оздоровчими заходами, вона органічно пов'язана із всією навчально-виховною системою школи, що і сприяє покращенню здоров'я дітей, а гарні показники здоров'я дітей підвищують ефективність освітнього процесу. Дослідження довели, що ефективність формування здорового способу життя вимагає активного залучення учнів до здоров'язберігаючого навчального процесу, формування в них активної позиції щодо зміцнення і збереження власного здоров'я.

Важливим аспектом формування в молодших підлітків з труднощами в навчанні здорового способу життя є вивчення навчальних предметів про здоров'я, яке починається з першого класу. Такі навчальні предмети: формують знання про здоров'я, здоровий спосіб життя, безпечну поведінку,

взаємозв'язок організму із природним, техногенним і соціальним оточенням; розвивають в учнів мотивації дбайливого ставлення до власного здоров'я, удосконалення фізичних, соціальних, психічних і духовних його чинників; виховують в учнів потреби у здоров'ї, що є важливою життєвою цінністю, свідомого прагнення до здорового способу життя; розвивають уміння самостійно приймати рішення щодо власних вчинків; забезпечують набуття учнями власного досвіду зі збереження здоров'я з урахуванням фізичного стану; розгортають у повсякденному житті практичну діяльність задля збереження власного здоров'я та здоров'я інших людей.